

יהודה קופרמן

די לשלטון ההסתדרות – הגיע הזמן לאיגוד מקצועי אמיתי

תולדות ההסתדרות בתשעים השנים האחרונות הן הסטוריה של ארגון פוליטי אתני בעל פרוגרמה אנטי-פועלית. מעורבותה בקואליציה הנוכחית ובמדיניות הכלכלית של נתנייהו היא שיא נוסף בהסתאבותה

ציבור העובדים זקוק להתאגדות מקצועית כאוויר לנשימה. באיגוד המקצועי בונים העובדים את הגוף שייצג אותם כלפי המעסיק, יוביל אותם למאבק על שכרם ועל תנאי עבודתם. בתמונה הקלאסית נבנה ארגון העובדים על התאגדויות ברמת מקום העבודה המתמקדות באינטרסים הייחודיים של כל ציבור עובדים. אירגונים אלה מתאגדים לאיגודים מקצועיים של הענפים השונים, וארגון הגג של האיגודים המקצועיים מהווה את ההסתדרות הבין מקצועית. ארגון הגג מבטא את רצון כלל מעמד הפועלים אל מול המעסיקים, בעלי ההון והמדינה.

האם הגוף הישראלי "ההסתדרות" עומד בהגדרות הקלאסיות האלה? במאמר זה נוכיח כי התשובה לשאלה זו היא שלילית. מסקנתנו: על פעילי ציבור העובדים מוטלת המשימה לבנות במקומה של ההסתדרות איגוד מקצועי, עצמאי ודמוקרטי.

מן היסוד: פרוגרמה הפוכה

ההסתדרות הוקמה בדצמבר 1920 בוועידת יסוד בחיפה. היא הוקמה כברית בין שתי מפלגות ציוניות: **אחדות העבודה** בהנהגת דוד בן גוריון, יצחק בן צבי וברל כצנלסון, ו**הפועל הצעיר**, בהנהגת משה שרתוק (לימים: שרת). בהסתדרות השתלבו החל מימיה הראשונים **חברת העובדים** על מפעליה התעשייתיים והחקלאיים; **תנובה** חברה לשיווק התוצרת החקלאית היהודית; **המשביר** לשיווק התוצרת המעובדת; **קופת החולים** לטיפול בבריאות חבריה; ו**סולל בונה** החברה לבינוי ולסלילת כבישים. עד 1985, תוארה הכלכלה הישראלית כמחולקת לשלושה מגזרים: שלישי ממנה בבעלות ההסתדרות, שלישי בבעלות המדינה, ושלישי בבעלות פרטית.

כך הייתה ההסתדרות למעסיק הגדול ביותר במדינת ישראל לצד המדינה עצמה. בשיקולי הניהול עמד כמובן הרווח בראש, ועל כן ועדי העובדים נוטרלו בכל הסקטור ההסתדרותי הענק. ההסתדרות הייתה הבעלים, ובו בזמן היתה אמורה לייצג גם את העובדים. למבנה כזה: ארגון המחולק בחלוקה מפלגתית מלמעלה למטה, עם שליטה בתאגידים כלכליים רבי עוצמה בתוך משטר קפיטליסטי, אין ולא היה אח ודוגמה בשום איגוד מקצועי בעולם. כי הרי לא ייתכן שאיגוד מקצועי יחזיק בבעלותו מפעלים כבירים ויעסיק בהם כמעביד, את הפועלים שאמורים להיות מיוצגים על ידו.

המבנה הזה, הזר לכל הסתדרות מקצועית, הוא תוצאה של הפוליטיקה והאידיאולוגיה שעמדו מאחורי הקמת "ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ ישראל". אירגון זה קם לפני 90 שנה לא כאירגון עובדים של חברים שכירים באשר הם עובדים שכירים, ומטרתו לא היתה הגנה על האינטרסים הייחודיים שלהם למול מעסיקיהם. ההסתדרות קמה, כפי שאפשר לקרוא גם היום באתר של ההסתדרות החדשה, "כארגון **הגג שכלל את כל מפלגות הפועלים היהודיות בארץ**". כלומר: אם איגוד מקצועי רגיל קם מתוך הכרה שלמועסקים ולמעסיקיהם יש אינטרסים שונים ואף מנוגדים, ההסתדרות קמה על פרוגרמה הפוכה: לשכירים ולמעסיקיהם אינטרסים משותפים, ואף חופפים.

איגוד מקצועי אמיתי: הדרך הנכונה

באיגודים המקצועיים בעולם, העובדים במפעל אחד מתארגנים ובוחרים בנציגות, בוועד, המהווה את האיגוד המקצועי שלהם. מכאן ההתארגנות היא כפולה: ועדי העובדים בענף אחד מקיימים ארגון גג ארצי, כדוגמת איגוד פועלי הבנין, איגוד פועלי המתכת, איגוד עובדי הנמלים, איגוד עובדי התקשורת, וכו'. מוסדות האירגונים האלה נבחרים בוועידה שנתית או דו-שנתית של שליחי הוועדים. בנוסף: נציגי העובדים מתארגנים גם על בסיס מקומי המאגד את מקומות העבודה השונים בעיר או באזור. מקיימים ועידה שנתית או דו שנתית על בסיס מקומי ובוחרים את מוסדותיה – למשל, מועצת העובדים או מועצת הפועלים של ראשון לציון.

נציגי האיגודים הארציים והמועצות העירוניות מקיימים אף הם ועידות שנתיות או דו שנתיות. בוועידות אלה נבחרים הגופים הייצוגיים המנהלים את ענייני העובדים על בסיס ארצי בין ועידה לוועידה. כך מתקיים ארגון הגג הארצי של האיגודים המקצועיים.

מישהו ראה כאן מפלגות? לא, וזה לא מקרה. למפלגות אין מקום סטטוטורי בחיי האיגודים המקצועיים. העיקרון המקובל הוא פדרטיבי טהור. הארגונים המקצועיים מתארגנים מלמטה למעלה ומתחברים בכל שלב לגופים מקיפים יותר. רק באופן זה הם מהווים ביטוי אמת לכוח האדיר של ההמונים – המאסה של העובדים.

למפלגות שמורה כמובן הזכות לנסות להשפיע על התנהלות האיגודים, וגם להקים זרמים בתוכם שיפעלו למען מצעים ייחודיים שאותם הן מקדמות. דרכן להתבטא היא דרך אותם חברים שייבחרו לפי הכללים הייחודיים לאיגודים המקצועיים.

ההסתדרות כמפעל לנישול פועלים

שום דבר כזה לא מאפיין את ההסתדרות בישראל, שמאופן הקמתה כאיחוד של שתי מפלגות סומנה מראשיתה כמבנה אנכי, הבנוי מלמעלה, עם מטרת שונות לחלוטין.

מיומה הראשון התייצבה ההסתדרות על מגרש אינטרסים משותפים עם "המדינה בדרך", ומתוך כך גם לצידם של בעלי ההון שביישוב הציוני ("היישוב"), ושיתפה פעולה בשם האחדות הזאת עם גורמים לא פועליים, הנוגדים מעצם טבעם את האינטרסים הפועליים.

במשך תקופה ארוכה היתה ההסתדרות הכוח המאורגן היחיד ב"יישוב", ושמשה כוח מחץ רב עוצמה בחתירה להקמת "מדינה עברית" (יהודית), שהיתה אמורה להתקיים בחסות האימפריה הקולוניאלית הבריטית. ההסתדרות נולדה, וממשיכה להתקיים מאז ועד היום כארגון הכופה שיתוף פעולה בין מעמדי ממוסד.

הכוח הזה הופעל בעוצמה רבה מראשיתו כנגד קבוצה מעמדית שהיוותה את החלק החשוב של מעמד הפועלים בארץ: הפועל הערבי הפלסטיני. ההסתדרות היתה למעשה אירגון המזוהה עם אוכלוסיית מהגרים קטנה שמטרתו להאבק נגד ציבור פועלים שבא מתוך אוכלוסיית הרוב הילידה.

השם המקורי: "ההסתדרות הכללית של העובדים העברים..." כבר הצביע על השלילה מראש של כל אפשרות לסולידריות או פעולה משותפת עם הפועלים הפלסטינים. השם הזה אומר שעל פי תפיסת ההסתדרות, קיים פיצול בין העובדים על פי שיוכם האתני. ההסתדרות הוקמה, כפשוטו, כמוסד גזעני. היא לא הייתה כזאת רק ברמה ההצהרתית. היא פעלה כמוציאה לפועל של פרוגרמה גזענית. סיסמה מרכזית שלה: "עבודה עברית" פירושה היה גירוש הפועלים הפלסטינים ממקומות העבודה שלהם. גירוש זה אכן בוצע בקנה מידה רחב.

בסיס כוח מרכזי של ההסתדרות היו היישובים החקלאיים - הקיבוצים והמושבים. קרקעותיהם נלקחו מהאיכרות הפלסטינית העניה שאדמות אלה היו מקור פרנסתה, הפלאחין. מוסדות "היישוב" רכשו את האדמות מהפיאודלים הערבים המקומיים שכל הקשר שלהם עם האדמות היה גביית דמי החכירה השנתיים. ההסתדרות התעלמה ודחתה מכל וכל את העיקרון ההיסטורי של כל התנועות הדמוקרטיות המהפכניות: "האדמה לעובדיה!" אם עלו ביטויי התמרמרות מצד האיכרות הענייה המקומית הנגזלת שדוברי "היישוב" כינו את פעולותיהם "הכנופיות הערביות". ההסתדרות השתתפה בהפקעת קרקעות ונעזרה לשם כך בכוחות בעל הברית, המנדט - השלטון הקולוניאלי - הבריטי.

את מפעל הגירוש והנישול של האיכרות הענייה הילידה כינתה ההסתדרות "גאולת הקרקע". בכך אמרה: הפלאחין, העובדים את אדמותם, מפרנסים עם עבודתם את משפחותיהם העניות - כאילו זרים הם ומזהמים את אדמתם שעיבדו מדורי דורות, מטמאים אותה ויש "לגאול" את האדמה מידיהם!

אחרי 1948, הגירוש והנישול בידי ארגוני ההסתדרות התבצעו בדרך ישירה יותר. מלבד ההשתלטות רבתי על אדמות האוכלוסייה שהפכה לפליטים במהלך המלחמה, המשך המנגנון הצבאי של המדינה וגירוש בשנים 1950-53 עוד ועוד תושבים של יישובים שלמים. הפרשה של בירעם ואיקרית היא המפורסמת מכולם, אך היו עוד מקרים לא מעטים של יישובים נוספים, וביניהם גם העיירה מג'דל (שהפכה לאשקלון...) ההסתדרות השתתפה ישירות במבצע השוד של האוכלוסייה העמלה הילידה דרך הקיבוצים והמושבים שלה. יערות הקרן קיימת מכסים את הכפרים שעל אדמותיהם הוקם מפעל ההתיישבות של ההסתדרות.

הקריטריון הקובע: שיוך אתני

ההסתדרות יישמה את הפרוגרמה הגזענית שלה גם באירגון לחימה בפועל נגד האוכלוסייה הפלסטינית הילידה. בסמוך להיווסדה, בדצמבר 1920, היא קיבלה על עצמה גם את השליטה באירגון הצבאי "ההגנה". עבור "ההגנה" האוכלוסייה הילידה על ציבור העובדים שלה סומנה כאויב אורגני.

ארגון גזעני אינו יכול להיות איגוד מקצועי.

האיגודים המקצועיים בעולם מארגנים את חבריהם ללא הבדלי מוצא. יתירה מזו, הם רואים כדבר המובן מאליו את צירוף הפועל המהגר, ללא מחיצות בינו לבין הפועל המקומי בתוך אותו איגוד מקצועי. הנקודה הקובעת היא ההשתייכות למעמד אחד המנוצל על ידי אותם בעלי הון. אולם בהסתדרות הקריטריון הקובע היה השיוך האתני. לדידה, לפועל היהודי ולבורגני היהודי היה אינטרס משותף. לעומת זאת, האינטרסים של הפועל היהודי והפועל הפלסטיני הוצגו כמנוגדים. הודות לפיצול הזה הובטח מראש שבעל ההון יהיה תמיד הצד החזק במלחמת המעמדות.

בתקופה שעד 1948, כאשר סילוק הפועלים הערבים עדיין לא היה אפשרי, ובעיקר בכל הנוגע למי שעבדו במתקנים ובמוסדות שנוהלו על ידי המנדט הבריטי, ניהלה ההסתדרות מסע בדרישה לשכר גבוה יותר עבור העובדים היהודים. הבריטים אמנם סירבו תקבל את הדרישה העקרונית הזאת אך הם הפעילו סולם של 4 רמות שכר שאיפשר הפרדה ואפליה בין פועל יהודי וערבי.

ארנסט בוויין, מנהיג איגוד פועלי התובלה הבריטי, ושר החוץ לשעבר בממשלת הלייבור, הזדעק והודיע: "לא, אנחנו נתנגד לשתי רמות של שכר". אבל עבור ההסתדרות, שכר דיפרנציאלי במגזר הממשלתי היה מסקנה שנגזרה מהפרוגרמה הגזענית שלה, והיא נאבקה ללא פשרות בעד העיקרון המפלה. במגזר היהודי ממילא כמעט שלא נראו פועלים ערבים בגין פעולתה של ההסתדרות.

היו מקרים בודדים של תופעות חריגות: איגוד עובדי הרכבת, הדואר, והמברקה עמד על העיקרון של חברות מעורבת ושותפות של עובדים ערבים ויהודים. ההסתדרות ניסתה, ובסופו של דבר הצליחה, לשלב איגוד זה בשורותיה ולהעביר את העובדים הערבים לחטיבה נפרדת. העובדים שהצטרפו לחטיבה הנפרדת מחו נגד המדיניות של ארגון עובדים נפרד ליהודים. באסיפה שהתקיימה בחיפה סיפר פעיל האיגוד שהעובדים הערבים ראו על כרטיס החבר שלהם את המילים "ההסתדרות של העובדים העברים" ולא יכלו להבין את המטרה של הדבר הזה. "אמרתי לכל חברים שימחקו את המילה 'עברים', ואני בטוח שאם יעשו זאת, תהיה זיקה חזקה בינינו, וכל הערבים יצטרפו אלינו. אני אהיה הראשון שלא ירצה להצטרף לאיגוד לאומני".

אולם רק ב-1990 הורד הציון "עברים".

ב-1936 בזמן המרד הערבי הגדול נגד השלטון הקולוניאלי הבריטי (המנדט), הכריזו הפועלים הערבים בפלסטין על שביתה כללית שנמשכה ששה חודשים. מדובר באחת השביתות הארוכות ביותר בתולדות תנועת הפועלים הבינלאומית. שביתה זו נוצלה על ידי ההסתדרות כהזדמנות פז להחליף עובדים ערבים שובתים בשוברי שביתה יהודים, לשיעור רצונם המלאה של הבריטים. בסיוע השלטונות הקימו הסוכנות היהודית

וההסתדרות את נמל תל אביב כחלופה לנמל יפו מושבת. בפרשה זו פעלה ההסתדרות כארגון לשבירת שביתות - האנטיטיזמה המוחלטת לאיגוד מקצועי.

תלות במדינה ובמפלגות: סתירה עקרונית

כבר הובהר שההסתדרות מארגנת את חבריה על בסיס אתני, והיא רואה עצמה כביטוי של שלטון אתני. יש מי שיגידו: "אבל יש חבר ערבי בהנהגת ההסתדרות". זה נכון. אבל אותו איש הוא נציג של מפלגה פוליטית – מק"י-חד"ש, ואינו מייצג ציבור פועלים שלם שהוא ממוצא ערבי. הציבור הזה נשאר ברובו המכריע מחוץ להסתדרות, וזו אינה עוסקת בנסיון לארגן אותו. ארגונם המקצועי של פועלים פלסטינים בצד זה של הקו הירוק הוא משימה שעוד צריך להתחיל בה, וארגון "סאוט אל עמל" הוא ניסיון ראשוני בחיוון הזה.

איגוד מקצועי אינו אמור להיות תלוי במדינה ובמפלגות הפוליטיות. זהו עקרון ברזל שבלעדיו האיגוד אינו יכול לייצג את כלל ציבור העובדים. זוהי הדרך להפריד בין המאבקים האיגודיים לבין התמרונים הפרלמנטריים. אין זה מבטל את האפשרות שעובדים ישתייכו למפלגות משלהם (מפלגות עובדים), אך עובדה זו לעולם לא תהווה מחסום בפני המאבק המשותף, מפני שהאיגוד המקצועי הוא הצורה הבסיסית של החזית המאוחדת של ציבור העובדים על מפלגותיהם.

במדינות מסוימות (הדוגמה הבולטת היא בריטניה) האיגודים הקימו מפלגות לייבור, ותומכים בהן כדי שיפעלו במישור הפוליטי לקידום האינטרסים שלהם. אך האיגודים נשארים עצמאיים בכל הנוגע למדיניות הממשלה. במודלים אחרים, קורה שמפלגות פועלים סוציאל-דמוקרטיות פועלות להקמת איגודים מקצועיים. אך בשום מקרה ממשלות לייבור או ממשלות סוציאל-דמוקרטיות אינן ממשלות "של" האיגודים המקצועיים, ואלה שומרים על חרותם, כולל הכרזת שביתות נגד המדיניות הרשמית, גם כאשר השלטון בידי הלייבור או הסוציאל דמוקרטים.

התנהלותה של ההסתדרות עומדת במהופך לעיקרון הזה. לפני 1948 היא הייתה כלי בידי "המדינה בדרך" – כשהכוונה כמובן למדינה "יהודית". אחרי 1948 כבר הפכה ההסתדרות לחלק ממנגנון המדינה.

דוגמה אקטואלית ניתן לקבל ממה שהתרחש הבחירות האחרונות לכנסת: יו"ר ההסתדרות עופר עיני, התגייס במלוא כוחו וגייס את כוחה הציבורי של ההסתדרות כדי להרכיב קואליציה בין מפלגת העבודה והליכוד (!). עיני, ולא ברק או נתניהו, היה האדריכל האמיתי של ממשלת נתניהו הנוכחית. זוהי ממשלה שהרכבה בוצע לפי מתווה פוליטי מוגדר ובוודאי זר לייעודו של איגוד מקצועי, שתכליתו מאבק למען האינטרסים הכלליים והחזומריים של ציבור חבריו. האינטרסים של ציבור הפועלים לא עמדו כלל על הפרק במהלכי הקמת הממשלה הנוכחית.

ההיפך הוא הנכון: בעיצומו של משבר כלכלי מתפתח, כאשר לפני העובדים נצבו אתגרים קשים במיוחד, טרח עופר עיני ומינה עצמו למרכיב של ממשלה קפיטליסטית ריאקציונית במיוחד. זוהי תופעה שלא תיתכן בשום איגוד מקצועי בחו"ל.

באיגוד מקצועי אמיתי אין אינטרסים משותפים בין מנוצלים ונצלנים. יעודו של האיגוד לייצג אך ורק את ציבור העובדים. זאת הסיבה לקיומו. אנחנו רחוקים כאן מדעתה של ההסתדרות שמצאה את ביטויה במשדר של העתונאית קרן נויבך ב"כקול ישראל" ב-17 ביוני 2009. בלי להתבלבל, עייני ענה בחיוב לשאלה שהתייחסה להסכם העבודה הקיבוצי בשרות הציבורי: "אם כן, אתם מייצגים את הממשלה?"

ברית של מפלגות

ועידת ההסתדרות אינה נבחרת על ידי האיגודים המקצועיים, כנהוג באיגודים בחו"ל. הצירים לוועידה נבחרים על בסיס אישי, ללא קשר מחייב עם חברות באיגוד או במקום העבודה. בהסתדרות יכולים להיות חברים גם עצמאיים ומעסיקים, כלומר מי שאינם שכירים. ציבור הטרונגי מבחינה מעמדית, הכולל הן את הפועלים והעובדים והן את אויביהם המעמדיים, בוחר כאיש אחד לוועידה, שמצידה בוחרת את מוסדות ההנהגה השונים.

הבחירות לוועידה מתקיימות על בסיס של רשימות מפלגתיות, ממש כמו הבחירות לכנסת. גם פרקי הזמן בין ועידה לוועידה אמורים להיות של ארבע שנים – כמו לכנסת (!) אך בפועל קורה שהם נמשכים יותר ואפילו עד עד שש שנים.

באירגוני עובדים בחו"ל פרקי הזמן בין וועידה לוועידה הם בדרך כלל לא יותר משנתיים, וזאת גם במדינות ענק. זוהי תדירות המאפשרת לחברים לפקח על התנהלות האיגוד המקצועי שלהם. כאמור, ועידות אלה מהוות שלב סופי בתהליך שמתחיל מחברי האיגוד המקצועי במקום העבודה, דבר שמבטיח כמובן את אופיו המעמדי של האיגוד.

סיכומו של דבר, ההסתדרות אינה פדרציה של איגודי עובדים, אלא ברית של מפלגות פרלמנטריות. במהותה, היא איננה נציגות של עובדים. היא בבואה פעילה של המדינה הציונית והבורגנית ובאה לרוקן מתוכן את המקום המיועד לנציגות העובדים, מקומו של האיגוד המקצועי.

מעצם היותה אירגון המבוסס על מפלגות נגזר גם המבנה האנכי של ההסתדרות, מלמעלה למטה. בחלק העליון של המדרג נמצאת ההנהגה, מתחתיה סניפי האיגודים. מבנה אנכי של מפלגות נובע מהעובדה שאלה הם גופים המתכנסים סביב פרוגרמה פוליטית. לעומת זאת האיגוד המקצועי מכנס את חבריו השונים על רקע היותם עובדים, ונבנה מלמטה למעלה: כל גוף נבחר (ועד, סניף מקומי) משתתף בבחירת הגוף או הגופים שמעליו.

מאבקי ההסתדרות נגד הפועלים

את חוסר הסולידריות שלה עם העובדים הוכיחה ההסתדרות במספר מאבקים מפורסמים.

שביתת הימאים: ב-1951 פרצה שביתה כללית בצי הסוחר. הימאים התבצרו באניות, והמשטרה היתה חסרת אונים להורידם משם. כסיוע, שיגרה ההסתדרות (!) את "פלוגות הפועל", בריונים מטעמה, שעלו על האניות וניסו בכוח הזרוע להוריד משם את עובדי הים השובתים, תוך תגרות אלימות. הצבא הצטרף להגיגה ושלה "צווי חרום לשירות מילואים" למנהיגי השביתה, תוך איום שקוף כי זה עלול להיות רק גל ראשון לגיוס.

השביתה נשברה, אבל הימאים למדו לקח: הם עזבו את ההסתדרות והקימו איגוד עצמאי משלהם עם מוסדות נבחרים, מלמטה למעלה: איגוד אמיתי. במאבקים שהתחוללו לאחר מכן העובדים לא נזקקו לאישור מלמעלה אם לצאת למאבק, מתי, איך, ועל אלו דרישות. רק הם חתמו על ההסכמים עם המעסיקים, כנדרש באיגוד מקצועי.

ועדי הפעולה: בסוף שנות ה-1950 ובראשית שנות ה-1960 התחוללה תסיסה רבה במפעלים ומקומות עבודה באזורי המרכז והצפון. מאחר שעל פי חוקת ההסתדרות רק אירגון הגג מוסמך להכריז על שביתות ולצאת למאבק כולל, פנו ועדי הפועלים להנהגת ההסתדרות ודרשו לפתוח בשביתה כללית. ההסתדרות סירבה. ועדי הפועלים אמנם היו נבחרים מטעם העובדים במקומות העבודה, אך הם היו משותקים מעצם מחויבותם להיות כפופים למשמעת ההסתדרות. כך "ועדי הפעולה" במפעלים. למעשה, פעילי ועדי העובדים התארגנו תחת שם אחר. ועדי הפעולה התארגנו לשני ארגונים ארציים, עם כ-150 ועדי פעולה בכל אחד, וכך הצליחו לפתוח ולנהל שביתות כלליות. ההסתדרות ניהלה מאבק עיקש לחיסול ועדי הפעולה. אחד האירועים הבולטים באותה תקופה היה הפגנת ועדי הפעולה ככיכר עילית ברמת-גן. ההפגנה הוכרזה כבלתי חוקית, ועשרות מפגינים נעצרו, אחדים לשבועות ארוכים. ועדי הפעולה השיגו כמה השגים טקטיים אך ההסתדרות הצליחה לפרקם והם לא המשיכו את היוזמה לבניית איגוד מקצועי אמיתי.

השביתות בנמלים: בשנות הששים ניהלו פועלי התפעול בנמלים מספר שביתות גדולות ללא אישור ההסתדרות. הוועד של נמל אשדוד היה מיליטנטי במיוחד. בשנת 1969 תבעה ההסתדרות את ועד נמל אשדוד ל"משפט חברים" בגין "אי קבלת מרות ההסתדרות". העונש הצפוי היה גירוש מההסתדרות. שוב תופעה שאין לה אח בשום איגוד מקצועי. הרי ההנהגה אמורה לבטא את צרכי אירגוני השטח, ולא להיפך! יש מקום להתדיין עם חריגים כמו מפירי שביתה או טיפוסים פליליים ולאיים עליהם בגירוש. אולם חוקת ההסתדרות מחילה הליך גירוש נגד מנהיגי עובדים הממלאים אחר המנדט שקיבלו מחבריהם לעבודה. יש לציין כי לגירוש היו השלכות אישיות כמו שלילת זכויות הביטוח הרפואי בקופת חולים. אולם ב"משפט" התברר כי חלק מחברי הוועד לא היו בכלל חברי ההסתדרות... זה מה שקורה כאשר ארגון הגג אינו בנוי על איגודים מקצועיים. המשפט בוטל בשל היעדר תקפות.

פועלים פלסטינים לא, מתנחלים כן.

הסתירות והכשלים במבנה ההסתדרות, באידיאולוגיה ובפרקטיקה שלה, מצאו את ביטוין בהתנהלות ההסתדרות מול העובדים הפלסטינים בישראל.

עד 1966 הפעילה מדינת ישראל משטר של ממשל צבאי כנגד אזרחיה הערבים. בכל יישוב ערבי היה מושל צבאי, וכל עובד ממוצא ערבי נאלץ להצטייד ברשיון תנועה כדי להגיע למקום עבודתו שמחוץ ליישובו. ההסתדרות מעולם לא יצאה להגנת הפועלים הערבים נגד מדיניות הדיכוי הזאת אלא שימשה מכשיר עזר של הממשל הצבאי לשליטה בפלסטינים. העובדים הערבים התקבלו בסופו של דבר לשורותיה (מחוסר ברירה) רק בשנת 1959, וזאת במסגרת "מחלקה ערבית" שבראשה עמד (כמובן) יהודי. מעתה הופעלה האפליה הגזעית בתוך ההסתדרות פנימה. העובדים הפלסטינים לא מיהרו להצטרף להסתדרות, למעט אלה שהיו במסגרות מפלגתיות: חברי מפא"י (העבודה של היום) וחד"ש החברים בהסתדרות עד היום. אך רבים רואים בעצם החברות בהסתדרות שיתוף פעולה עם השלטון.

כאשר בוטל הממשל הצבאי ע"י המדינה, הסירה גם ההסתדרות משמה את המילה "העברים".

אחרי מלחמת 1967 הוצפה ישראל בפועלים מהשטחים הכבושים, ובשיא נהגו להגיע לישראל מדי יום עד 150,000 פועלים מעברו השני של הקו הירוק כדי לעבוד בה. ההסתדרות סירבה מכל וכל לעסוק בעניינם, שלא לדבר על צירופם להתארגנות המקצועית או סיוע להתאגדותם כסקטור. לעומת זאת מקבלת ההסתדרות לשורותיה את המתנחלים העובדים ביישוביהם. האיגודים המקצועיים בחו"ל קולטים ומארגנים את פועלי ההגירה כדבר המובן מאליו, גם כשאלה אינם חוקיים במדינה. דוגמה טובה היא הסיוע לפועלים החקלאיים המכסיקנים בארה"ב. האיגודים המארגנים את פועלי ההגירה מונעים בכך מהמעבידים להוריד את שכר העבודה של כלל העובדים, הנדחף כלפי מטה כאשר ישנם בשוק עובדים חסרי הגנה ולא מאורגנים. ההסתדרות הנמנעת מארגון מהגרי העבודה משתפת בכך פעולה עם המעבידים לשמירה על שכר נמוך במשק.

למרות שהתיבה "עברים" הורדה משמה, ההסתדרות ממשיכה לפעול כארגון המתכחש לעובדים הפלסטינים שבשטחי 1948. מינויו של ג'יהד עקל לסגן ראש האגף איגוד המקצועי – הוא החזיק בתפקיד עד לפני כשנה – אינה משנה את העובדה הבסיסית הזאת, מפני שעקל היה מינוי מפלגתי – כמיטב המסורת ההסתדרותית – מטעם חד"ש המקיימת ברית עם מפלגת העבודה על גבם של החברים.

האם פלסטינים אזרחי ישראל אינם חלק בלתי נפרד מציבור הפועלים המנוצל ע"י ההון הישראלי? בוודאי שכן! אבל, לדידי ההסתדרות, אין היא הנציגה שלהם. זאת ועוד. המדינה מסרבת לקבל אותם לעבודה בתחומים הנחשבים לתעשיות "רגישות" כמו התעשייה האווירית, הנמלים, חברת החשמל ושדות התעופה. האם ההסתדרות אירגנה אי פעם מאבק נגד החרמה אתנית זו של עובדים? לא. אם כן, זהו ארגון גזעני ולא הסתדרות מקצועית.

בניגוד לכל הגיון פועלי, ההסתדרות מקבלת כמובן מאליו את הגבלת העובדים בני האוכלוסייה הילידה לענפי עבודה כמו בניין או שירותים שבהם השכר נמוך. זו אחת הסיבות לכך ש 52% מהאוכלוסייה הערבית חיה מתחת לקו העוני, לעומת 16% באוכלוסייה היהודית (לפי הדו"חות של המוסד לביטוח לאומי).

ההסתדרות מעולם לא ניהלה מאבק נגד הנוהג לשתף את נציגי השב"כ היושב במשרד החינוך בוועדה למינוי מורים. נציג זה פוסל מועמדים להוראה על פי "מידע" המגיע ממאגרי השב"כ. הסתדרות המורים ההסתדרותית מעולם לא ניהלה מאבק בתופעה מחפירה זו. הרי ברור שהמועמדים אומרי ההן המאושרים ע"י השב"כ לא תמיד יהיו המורים הטובים ביותר ליישובים של ערביי 48. גם זה אינו מקרה. ארגון שמלכתחילה נוסד כאנטי-איגוד מקצועי, ארגון התומך במדיניות גזענית, לא יתנהל כאיגוד מקצועי האמור לצאת להגנת חבריו מול הרשויות הממלכתיות.

ההסתדרות יורדת מנכסיה.

אחר ניצחון מפלגת הליכוד בבחירות 1977, הושם קץ לייתרון שממנו נהנו התעשיות ההסתדרותיות כספקים המרכזיים של משרדי הממשלה ויכולת השיווק שלהן הוכתה מכה קשה. התאגיד **כור תעשיות**, שתחת גגו הצטופפו מאות חברות נקלע לקשיים חמורים ונמכר לידיים פרטיות ב-1991. חברת "סולל בונה" הלכה באותה דרך של וסבלה מייבוש ההזמנות הממשלתיות. הקיבוצים והמושבים לא זכו עוד לסיוע הנדיב של ההמשלה, ועלו על דרך של פשיטות רגל. כל **חברת העובדים** עמדה בפני שוקת שבורה. הנהגה חדשה בראשות חיים רמון ועמיר פרץ נבחרה ב-1994. צמד זה החליט לחסל את חברת העובדים ולהפריט את קופת החולים הכללית של ההסתדרות. באותה שנה הוסב שם ההסתדרות ל"ההסתדות החדשה".

הגולם הגיע לסוף דרכו. במשך שנים רבות התקיים המבנה הענקי וחסר ההגיון, עד שהמדינה הציונית החליטה שהיא יכולה כבר לסלק את הפיגומים שסייעו בהקמתה ובעיצובה בראשית דרכה. ההסתדרות עברה דייטת הרזיה חמורה. כיום הגוף המצומק שוב אינו מתיימר אפילו לייצג את האינטרסים של העובדים, יומרה שעדיין התקיימה בשנות התשעים כאשר בראשות ההסתדרות עמד עמיר פרץ.

בפני מנגנון המדינה הציונית מוצבים כיום אתגרים קשים עם נשיאותו של ברק אובמה בארה"ב. מתרבים הסימנים המבשרים שינוי דראסטי באיסטרטגיית הממשל האמריקאי ביחס ל עדיפות מעמד ישראל במרחב. גם המשבר הכלכלי העולמי מקצץ ביכולת התמרון של המדינה. כך הפך יו"ר ההסתדרות לשושבין הראשי של השותפות נתניהו וברק. כך הפך מי שאמור לנהל את האיגוד המקצועי ל מרכיב הממשלה האמיתי. עופר עייני חתם על "הסכם חבילה" עם המעסיקים ועם הממשלה שעיקרו הורדת מסים ישירים (לעשירים) והעלאת מיסים עקיפים, כולל מע"מ (הפוגעת בשכבות העממיות).

אין אה ורע בעולם למצב כזה, שבו איגוד מקצועי כלשהו יחתום על הסכם מסוג זה. אולם מהותה של ההסתדרות הולמת בדיוק פעולה כזאת, שבה עייני פעל לבדו, ולא כיבד אפילו את מוסדות אירגונו שלא התבקשו אפילו לאשר את צעדיו. כפי שנחשף בראיון עם קרן נויבך, עייני פעל למען הממשלה, ולא למען העובדים.

המסקנה היא אחת: את ההסתדרות יש לסלק מדרכו של ציבור העובדים.

תל אביב, יולי 2009

להקמת הסתדרות של איגודים מקצועיים, עצמאית, דמוקרטית, כלל ארצית.

רק איגוד מקצועי עצמאי ודמוקרטי מסוגל לייצג את חבריו, בלתי תלוי במדינה ובמנגנוניה ובמעסיקים. איגוד מקצועי עצמאי הוא שליח של העובדים, ארגון שמציב לנגד עיניו את האינטרסים של העובדים בלבד, ויונק את כוחו מהם בלבד. ארגון המכבד בכל רמה את כללי הדמוקרטיה הפועלית.

הארץ היא אחת, ומשטר הדיכוי הישראלי השולט בה הוא משטר אחד מהים עד הנהר. מול משטר זה, מול הבוסים הנשענים עליו במערכת הניצול שלהם, מוטל על פעילי ציבור העובדים להניח את היסודות לארגון מקצועי אחד.

אנו ציבור עובדים אחד ! אנחנו מעמד אחד ! פועלים מנצרת, מחיפה, מעזה, מעכו, מתל אביב, מג'נין, מעין בית עילמה, הבה נתאחד ! לבניית האיגוד המקצועי הגדול !